

МІЖНАРОДНІ ЧЕЛПАНІВСЬКІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЧИТАННЯ

(у рамках
V Міжнародного фестивалю
«СВІТ ПСИХОЛОГІЇ»)

удк 37В.1
378.4 ■

Рекомендовано Вченою радою
ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди/". Протокол № 3 від 27 жовтня 2014 р.

Видання здійснено за сприяння Міжнародної Експертної Агенції
"Консалтинг і Тренінг" та Східно-Європейського Інституту Психології

Редакційна колегія випуску:
Кремень В.Г., Савченко О.Я., Майоха І.П., Рубцов В.В., Гусева О.П., Серова О.Є.,
Ляшенко О.І., Коцур В.П., Рик С.М., Марцішківська Т.Д.

Відповідальний редактор випуску:
Маноха І.П.

Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди" - Додаток 2 до Вип. 35, Том 11(14): Тематичний випуск "Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання". - К.: Гнозис, 2015. - 518 с.

Humanitarian Bulletin SU "Pereyaslav-Khmelnytsky Pedagogical University by H.Skovoroda" - Supplement 2 to Vol. 35, Volume 11(14): Thematic Issue "International Chelpanov's Psycho-Educational Reading". - K.: Gnosis, 2015. - 518 p.

У тематичному випуску вміщені наукові статті фахівців різних сфер гуманітарного знання.

У збірнику представлені історичні аспекти становлення психології як самостійної науки та роль Г.І. Челпанова у цьому процесі наприкінці XIX - на початку XX століть. Здійснений огляд новітньої психології як технології плекання довшеної особистості. Психологія XXI століття представлена у сукупності її здобутків та перспектив, теоретичних пошуків та емпіричних надбань. Філософія людини, суспільства і культури постала у контексті найбільш актуальних проблем, що визначаються як змістові виміри третього тисячоліття. Ще один актуальний тематичний напрям вміщених у збірнику матеріалів - психологічні, педагогічні та організаційні умови запровадження європейських стандартів вищої освіти в Україні.

Для фахівців-освітян, педагогів, психологів, філософів, науковців, дослідників психолого-педагогічних та управлінських проблем розвитку освітньої справи в Україні та за її межами.

ISBN 978-966-2760-14-9 (6)

© ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький ДПУ
імені Григорія Сковороди", 2015 р.
© Східно-Європейський Інститут Психології, 2015 р.
© Психологічний інститут РАО, 2015 р.
© Московський міський психолого-педагогічний
університет, 2015 р.
© Інститут проблем виховання НАПН України, 2015 р.
© Видавництво "Гнозис", 2015 р.

СОЛОВЕЙ Л.С.,
кандидат педагогічних наук,
доцент, кафедра англійської
філології,
Київський Університет
імені Бориса Грінченка,
м. Київ

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ГРУПОЮ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Автором проаналізовано складові управління, групою студентів на занятті з англійської мови. Розглянуто основні компоненти практичного заняття, визначено правила поведінки, викладача на занятті з англійської мови. У статті описано три стилі керівництва студентами - авторитарний, демократичний і ліберальний. Проаналізовано моделі навчальної діяльності визначено переваги кооперативного навчання. Наведено приклади застосування цього виду інтерактивної технології на заняттях.

Ключові слова : викладач-менеджер, управління групою, стиль управління, модель організації навчання, кооперативне навчання.

Автором проанализированы составные управления группой студентов на занятии английского языка. Рассмотрены основные компоненты практического занятия, определены основные правила поведения преподавателя на занятии. Описаны три стиля управления, студентами - авторитарный, демократический и либеральный. Проанализированы модели учебной деятельности, определено, что наиболее эффективной является кооперативное обучение. Приведены примеры применения этого вида интерактивной технологии на занятиях.

Ключевые слова : преподаватель-менеджер, управление группой, составные, стиль управления, модель организации обучения, кооперативное обучение.

This paper presents a theoretical analysis of some elements of student group management in English class. Three components of the lesson such as: physical learning environment, task definition, establishing

РОЗДІЛ 4. СОЦІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВПЛИВУ: ІМПЕРАТИВ ГУМАНІСТИЧНОСТІ ТА ГУМАННОСТІ

classroom climate are under consideration. The role of management styles chosen by the lecturer in the class is emphasized. The most widespread management styles are depicted in the article: authoritative, democratic, liberal. It's noted that an important role in English class is played by the personality of the lecturer and his ability to organize effective learning. The interactive communicative method under consideration is based on arranging the students in various groupings, such as: lockstep, pair work, group work. The author analyses methodical and pedagogical aspects of these groupings. Some recommendations are given to the usage of the group (cooperative) teaching-learning activity model, the most effective one in English class. It is revealed that effective management in English class is provided by friendly learning environment; proper establishment of relations between the teacher and the students, flexible usage of different models of teaching activity.

Key words: lecturer-manager, group management, management style, model of teaching organization, cooperative learning.

Постановка проблеми. Сьогодні у суспільстві актуалізується усвідомлення того, що розв'язання проблем, які постають перед людством, залежить від стану освіти. Стає очевидним, що лише професіонали здатні забезпечити сталий розвиток суспільства, підтримку національно-культурних традицій та поглиблення контактів з іншими країнами. В Україні це завдання набуває особливої актуальності в системі професійної освіти. Адже інтеграційні процеси, які відбуваються сьогодні у світі, реформа політичних та економічних структур в українському суспільстві вимагають підготовки фахівців, здатних ефективно працювати в умовах внутрішньої та міжнародної конкуренції, поєднувати високу культуру та глибокі фундаментальні знання з умінням працювати в колективі, приймати організаційні рішення на різних рівнях професійної діяльності. Якість освітніх послуг, в сучасних умовах демократизації суспільства, вимагає якісних змін в управ-

лінні навчальною діяльністю студентів ВНЗ.

Аналіз актуальних досліджень. Питаннями реформування вітчизняної освіти, керівництва і управління якістю підготовки вітчизняних фахівців займалися вітчизняні науковці і педагоги В.Андрущепко, М. Згуровський, В.Кремень, В. Луговий, С. Ніколасенко, В. Огнев'юк, М. Степко. Проблему забезпечення якості освітніх послуг, що надаються вітчизняними ВНЗ, у своїх наукових працях аналізують В.Гогунський, Г. Оборський, С. Савельєва, О. Цюк.

Різні аспекти управління навчальною діяльністю студентів стали предметом вивчення вітчизняних і зарубіжних науковців Н. Крейдун, Н. Маєвської (психологічний аспект); О.Віхрової, М. Голубевої, С. Ратовської, М. Слюсаренко, L. Bell, T. Bush, C.Cardxio, D. Middlewood (управління пізнавальною діяльністю студентів).

Одним із основних напрямів перебудови системи вищої освіти, який

буде сприяти поліпшенню якості підготовки спеціалістів, є удосконалення системи іншомовної підготовки майбутнього фахівця, Вважаємо, що уміле та ефективно управління групою студентів на практичних заняттях з іноземних мов сприятиме вирішенню цього завдання.

Відтак, метою статті, є аналіз складових управління групою студентів, які забезпечують його ефективність на заняттях з іноземної мови у вищих навчальних закладах.

Методи дослідження. При написанні статті автором використовувалися теоретичні методи дослідження, а саме аналіз і синтез, класифікація і узагальнення, конкретизація і абстрагування.

Виклад, основного матеріалу. Успішний викладач вищої школи (далі ВНЗ) повинен бути гарним менеджером та організатором. Час та навчальні ресурси завжди обмежені, а завдання викладача - провести заняття економічно та ефективно. Для виконання такого завдання викладач повинен зосередитись на основних компонентах практичного заняття:

- навчальне середовище;
- формулювання завдань;

організація навчальних відносин та діяльність на занятті [1,32].

Важливою складовою ефективності проведення заняття є розуміння того, що управління групою повинно включати чуйне ставлення до студентів. Адже група студентів - це група особистостей, яку не можна просто механічно проінструктувати та організувати. Гарний викладач-менеджер завжди намагається розпочати своє заняття, створивши дружню атмосферу (цей етап називають *warming-up*), поступово і цілеспрямовано переходячи до основної частини заняття. Тактовність, увага до потреб студентів - мо-

гутне знаряддя гарного управління групою.

Створення навчального середовища. Зазвичай, викладач проводить практичне заняття за столом або ж біля дошки. Де створює певний бар'єр між ним та студентами, особливо це неприйнятно при навчанні іноземним мовам. Як свідчить власний досвід, перебороти цей бар'єр досить легко. Перш за все, необхідно перед початком заняття визначити, чи відповідає розміщення меблів (столів, парта стільців) меті заняття. Невдале розміщення столів може стати на заваді і перешкоджати невимушеному спілкуванню студентів, або може зашкодити викладачу вільно пересуватись по аудиторії з метою контролювати роботу студентів у парах чи допомагати окремим студентам з індивідуальними завданнями. Креативний підхід до розміщення столів не створить таких проблем. На своїх заняттях ми спробували зі студентами різні стилі розміщення: звичайні «classroom» та «theatre», менш типові у ВНЗ, але не менш ефективні «board meeting», «horseshoe» і, навіть, «banqueting». Викладач повинен бути мобільним: рухатися по аудиторії, підходити та сидіти разом зі студентами, давати інструкції, приєднуватися до обговорення у міні-групах, тобто уникати звичайного учительського місця і намагатися бути ненав'язливим.

Формулювання завдань. Чіткі та точні інструкції іноземною мовою дуже важливі при управлінні групою студентів. Перш ніж розпочати певний вид роботи, необхідно дати студентам інструкції: що вони мають робити, як буде організована діяльність, чому вони мають це виконувати, особливо якщо мета цього виду роботи не очевидна. Це стосується, в першу чергу, ігор, в яких навчальна мета може бути

РОЗДІЛ 4. СОЦІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВПЛИВУ: ІМПЕРАТИВ ГУ МАНІ СТИЧНОСТІ ТА ГУМАННОСТІ.

незрозумілою для студентів. Коли студенти усвідомлюють, що гра чи певне завдання мають навчальну мету, мотивація до вивчення зростає. Якщо студенти отримали нове для себе завдання, наприклад, вирішити проблему, бажано було б коротко продемонструвати, як виконувати цю вправу.

Перед студентами стоїть подвійне завдання: зрозуміти, що ви сказали і зрозуміти, як вони мають це виконати. Тому мова викладача повинна бути проста і легка для розуміння, адаптована до того мовного рівня, яким володіють студенти. Якщо рівень студентів «Beginner», «Elementary» чи «Pre-Intermediate», бажано використовувати показ: жести, певні сигнали, швидкі ескізи. Наприклад, такі сигнали для позначення загальних концептів: викладач показує своїм вказівним пальцем собі за спину - це означає, що студенту краще вжити минулий час у своєму мовленні; якщо викладач вказує пальцем вниз перед собою - студент повинен використати теперішній час; якщо вказує вперед - майбутній час.

Отже, викладач не повинен бути занадто офіційним. Офіційність та формальність спричиняють плутанину. Вживання наказового способу працює добре: студенти легко зрозуміють кореневу форму дієслова: "Ask the student next to you", "Tell her about your job and duties", "Listen carefully", "Please, repeat what I said", "Write the sentence down".

Повинен пам'ятати про свою мову. На першому етапі роботи з новою групою студентів викладачу необхідно обмежувати вживання ідіом та фразових дієслів, які невідомі студентам. Фраза "Do this exercise" буде більш зрозумілою. Ніж "Tackle this exercise". Проте, таке обмеження повинне бути тимчасовим, викладачу не має потреби постійно себе обмеж-

увати у природному для нього способі самовираження.

Повинен бути стислим. Якщо викладачу необхідно дати довгі та детальні інструкції, бажано розбити їх на короткі етапи і дозволити студентам виконувати вправу крок за кроком, посилаючись на ситуації чи приклади, відомі студентам. Наприклад, при відпрацюванні умовного способу дії "If you were somebody, what would you do?", скористайтесь ситуаціями, які легко уявити в межах іншомовної компетенції ваших студентів.

Організація навчальних відносин та діяльність на занятті. Роль викладача як менеджера варіюється від навчальної мета кожного етапу заняття і діяльності студентів. Варіативність та гнучкість - основні компоненти успіху практичного заняття. Комбінуючи стилі керівництва студентами на занятті та режими навчальної діяльності, педагог може ефективно досягти поставленої мети.

У вітчизняній та зарубіжній методичній літературі давно описано стилі управління, найбільш поширеними з яких є:

- авторитарний (директивний);
- демократичний (колегіальний);
- ліберальний (поступливий, вільний) [2; 3; 4; 5; 6].

Авторитарний стиль керівництва характеризується повним одноосібним прийняттям рішень. Керівний вплив педагога зводиться до наказової форми, а будь-які відхилення, неточності при виконанні таких завдань, прояв ініціативи і самостійності викликають реакцію у вигляді покарань, доган, позбавлення пільг тощо. Такий викладач детально і суворо контролює всю діяльність і поведінку студентів, але не з метою прояву допомоги їм, а з єдиним наміром - усе зробити для того, щоб виконати поставлене перед

ними завдання,

Демократичний або колегіальний стиль керівництва характеризується передачею викладачем частини своїх повноважень і функцій членам групи студентів. Для прийняття тих чи інших рішень педагог-демократ залучає весь колектив або актив групи, обговорюючи і узгоджуючи з ним усі пропозиції.

Обговорюючи питання, які стосуються діяльності колективу, викладач розвиває особисту ділову ініціативу і самостійність у своїх підлеглих, не переходячи тієї межі, за якою він може стати залежним. Колективно обговорюючи ті чи інші проблеми, педагог-демократ робить це не заради форми. Він дійсно бажає знати думку студентів, щоб врахувати її, приймаючи рішення. Разом з тим, відповідальні і термінові справи, які вимагають невідкладних дій, викладач виконує сам. У спілкуванні зі своїми студентами у викладача, який користується колегіальними методами управління, відсутній диктаторський тон, немає нервовості, роздратованості. Всі звертання виконуються ним у формі прохань, порад, рекомендацій. Контролюючи діяльність членів колективу, викладач намагається зосередити свій контроль на головному, не переходячи до дріб'язкової опіки.

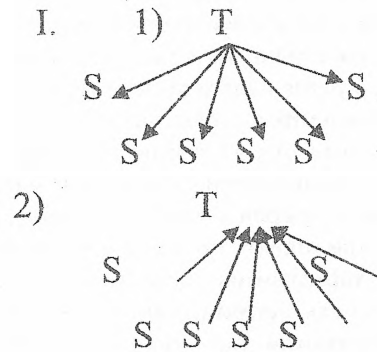
Ліберальний (поступливий, вільний) стиль керівництва характеризується мінімальним втручанням викладача у процес управління групою. Такий педагог перебуває ніби збоку від того, чим займаються всі студенти групи. Контроль за діяльністю підлеглих він здійснює час від часу, основне своє призначення бачить у постачанні студента інформацією.

Вимоги, поради, рекомендації у спілкуванні зі студентами у педагога-ліберала відсутні, їх замінюють

прохання та вмовляння. Будь-які порушення дисципліни, невиконання завдання він приймає без критичної оцінки, тобто такий педагог байдужий до своєї управлінської діяльності.

Цілком очевидно, що роль педагога як менеджера змінюється разом з метою кожного етапу заняття і видом завдань, які виконують студенти. Різноманіття та гнучкість є основними компонентами навчальної діяльності.

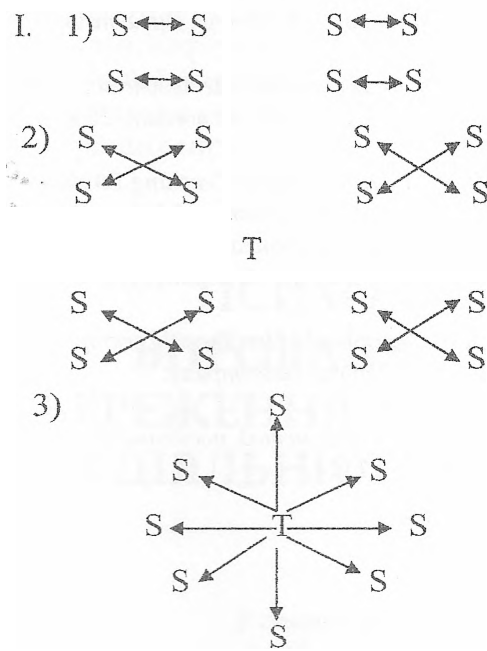
Моделі навчальної діяльності. Модель, зразок, якого притримується більшість викладачів, так званий «lockstep» (викладач намагається одночасно навчити усіх студентів певній структурі), є традиційним засобом навчання, ефективним, наприклад, при опрацюванні вимови нових слів:

Організуючи студентів по парах, викладач підвищує ефективність засвоєння нового матеріалу та закріплення вже вивченого. Така модель організації навчального процесу належить до інтерактивних технологій і названа О.Пометун, Л.Пироженко кооперативним навчанням.

«Кооперативна» (групова) навчальна діяльність - це модель організації навчання у малих групах учнів (у нашому випадку, студентів), об'єднаних спільною навчальною метою» [7, 26]. До групового (кооперативного) навчання можна віднести: роботу в па-

рах, ротаційні трійки, четвірки, всі студенти разом:

Під час роботи в парах можна виконувати такі вправи: обговорити завдання, короткий текст; взяти інтерв'ю, визначити ставлення (думку) партнера до того чи іншого питання, твердження і т.д.; зробити критичний аналіз роботи один одного; сформулювати підсумок теми, що вивчається тощо.

Групові форми роботи компенсують всі недоліки фронтальної та індивідуальної роботи. Вслід за О. Пометун, Л.Пироженко, автор підтримує ідею кооперативного навчання, яке за схемами (II. 1,2,3) схоже на групову форму роботи. Проте, передбачає не навчання однією людиною групи студентів, коли усі студенти групи працюють над одним завданням разом із наступним контролем результатів, а кавчання у співпраці, коли викладач і студенти - рівноправні суб'єкти навчання. В

результаті організації навчальної діяльності за таких умов у групі створюється атмосфера постійної, активної, позитивної взаємодії усіх студентів, дієвого співробітництва викладача та студентів.

Ці технології передбачають гнучкий перехід від індивідуальних завдань до групових, кожний член групи робить унікальний внесок у спільні зусилля, проте, зусилля кожного студента потрібні та незамінні для успіху всієї групи. Для такої роботи за інтерактивними технологіями викладач повністю змінює свої особисті підходи до навчання. Тому для роботи за даною технологією викладачеві необхідна певна підготовка (дидактична, моральна), а студентам, як і педагогу, потрібно звикнути до них. Свою роботу викладачеві слід починати з простих інтерактивних технологій - робота в парах, малих групах - і переходите до більш складних. Коли у викладача і студентів з'явиться досвід подібної роботи, то заняття проходилимуть ефективніше, цікавіше, а підготовка до них не забиратиме багато часу.

Висновки. Все вищевикладене дає підстави для висновку, що ефективність управління групою на практичних заняттях з вивчення іноземної мови студентами ВНЗ забезпечується такими складовими; дружнє навчальне середовище, чіткість формулювання завдань, належна організація відносин на занятті, гнучкість використання моделей навчальної діяльності.

Перспективами подальших наукових розвідок можуть бути дослідження методичного забезпечення та використання педагогічних технологій, які уможливають гнучке використання викладачем різних моделей навчальної діяльності студентів на заняттях з іноземних мов.

МІЖНАРОДНІ ЧЕЛПАНІВСЬКІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЧИТАННЯ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Педагогічна майстерність: підручник/І.А.Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф.Кривоніс та ін. за ред. І.А.Зязюна. - К.: Вища освіта, 2009. - 422 с.
2. Тіт О.І. Прийоми педагогічної техніки/А.О. Гін. - Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2007. -176 с.
3. Фокин Ю.Г. Преподавание и воспитание в высшей школе: Методология, цели и содержание, творчество: уч.пособие/Ю.Г.Фокин. - М.: Академия, 2008. - 224 с.
4. Lindsay P. Teaching English Worldwide. A Practical Guide to Teaching English/ P. Lindsay - Burlingame, California: Alta Book Center Publishers, 2000.- 405 p.
5. Magloff L. Types of Management Leadership Styles [Електронний ресурс]/ L.Magloff. - Режим доступу: <http://www.smallbusiness.chron.com/types-management>
6. Benincasa R, 6 Leadership Styles, and When You Should Use Them [Електронний ресурс]/R. Benincasa. - Режим доступу: <http://urww.fastcompany.com/1838481/6-leadership-styles>.
7. Інтерактивні технології навчання: теорія і досвід: метод, посібник/ О. Пометун, Л. Пироженко. - К.: А.П.Н., 2002. - 236 с.